

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΝ ΤΗ ΤΕΧΝΗ

ΚΑΘ' ἣν ἐποχὴν ἡ ὑπαίθριος Ρώμη ἐλάτρευεν ἔτι τοὺς ἀρχαίους θεοὺς τῆς καὶ ὁ Κλαύδιος καὶ ὁ Νέρων ἠ-
ξίουσαν νὰ ὀνομάζωνται προστάται τῶν τεχνῶν, δαπάνη
τῆς Ἑλλάδος, ἥς ἀνῆρπαζον τὰ σωζόμενα ἀριστοτεχνή-
ματα, διάδοχοι δὲ αὐτοκράτορες προσεπάθουν, ἐγείροντες
ναοὺς περικαλλεῖς καὶ μαυσωλεῖα, νὰ διασώσωσι τὴν κατα-
πίπτουσαν μεγαλειότητα τοῦ καπιτωλίου Διός, καὶ νὰ
δαιωνίσωσι τὰς ἐαυτῶν νίκας, ἐν τῇ ὑπογείῳ Ρώμῃ πα-
ρεσκευάζετο ἐν τῷ κρυπτῷ ἢ ἀνατροπῇ τῶν εἰδῶλων, ἡ
μεταλλαγὴ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἡ μεταρρύθμισις τοῦ
ἀρχαίου καθεστῶτος ἐν τῇ τέχνῃ.

Αἱ κατακόμβαι, τὸ κρησφύγετον τοῦτο τῶν νεοφωτί-
στων χριστιανῶν, ἦσαν τὸ πρῶτον ἐργαστήριον τῆς νεα-
ρᾶς τέχνης, ἥτις ἐμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ
φῶς τοῦ ἡλίου. Ἐκεῖ ἐσχεδιάσθησαν προχείρως ἐπὶ τῶν
ὕγρῶν τοίχων τῆς ἀνηλίου Ρώμης αἱ πρῶται χριστιανι-
καὶ εἰκόνες, ἐκεῖ δὲ ὁμοίως ἐλατρεύθησαν τὰ μυριοτρό-
πως παριστῶντα τὸν Σωτῆρα ἐκεῖνα ἀνάγλυφα, τῶν
ὁποίων πολλὰ καὶ μέχρις ἡμῶν διεσώθησαν.

Καὶ ἦσαν ταῦτα ἀδέξιοι ἀπομιμήσεις τῶν ἑλληνικῶν
καὶ ρωμαϊκῶν ἔργων, συνθέσεις ἀλλόκοτοι ἄνευ κόσμου
καὶ χάριτος, ἀληθῆ ἐξαμβλώματα. Ἀλλ' ὅμως ἐχρησί-
μευσαν ὡς γέφυρα ἀπὸ τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν νέαν τέ-
χνην ἄγουσα· ἐπετελέσθη δι' αὐτῶν ἡ μετάβασις ἀπὸ
τοῦ ἐνδὸς ρυθμοῦ εἰς τὸν ἕτερον καὶ διὰ τοῦτο καὶ αἱ
ἀλλόκοτοι αὗται παραστάσεις εἰσὶν ἐπίσης ἀξίαι μελέτης,
ὅσον καὶ τὰ ἀριστουργήματα τῶν μετέπειτα χρόνων.

Οἱ Θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου ἔπαυσαν μετ' ὀλίγον λατρευ-
όμενοι, τὰ ἱερὰ ἐκλείσθησαν, εἰσέγησαν τὰ μαντεῖα, διότι
οἱ λαοὶ ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ἐδέχθησαν τὸ νέον βᾶ-
πτισμα, ὅπερ ἐκήρυττεν ὁ ἀναβάς τὸν Γολγοθᾶ, φέρων
τὸν σταυρόν του ἐπὶ τῶν ὤμων. Τὸ ἐργαστήριον μετετέ-
θη τότε ἐκ τῶν ὑπογείων εἰς τὴν ἄνω Ρώμην. Καὶ ἡ φαν-
τασία ἀφιεμένη ἐν ἀρχῇ ἐλευθέρᾳ ἐστράφη ἐπὶ τὴν ἀλληγο-
ρίαν καὶ ἀπεπειράτο νὰ συμβιδάσῃ τὸ παρελθὸν μετὰ τοῦ
παρόντος. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ἀναχαιτίζεται ὑπὸ τῶν συν-
όδων, ὑποβάλλεται εἰς κανόνας, περιορίζεται ἐντὸς στε-
νωτάτων ὁρίων, ἅτινα δὲν δύναται ἀποινεῖ νὰ ὑπερβῇ.

Ἐνταῦθα ἡ τέχνη ὑπέστη καὶ ἄλλο καίριον τραῦμα, δι-
ότι οἱ αὐτοκράτορες ἐξ ὑπερβάλλοντος ζήλου πρὸς τὸ
νέον δόγμα κατέστρεφον τὰ σωζόμενα μνημεῖα τῆς ἀρ-
χαιότητος, ἵνα ἐγείρῳσιν ἐκ τῶν συντριμμάτων καὶ ἐπὶ τῶν
ἐρείπειων ἐκείνων τοὺς ναοὺς των. Γλύπτει καὶ ζωγρά-
φοι δὲν εἶχον πλέον ὡς ἄλλοτε πρόχειρα, οὐδὲ ἠδύνατο
νὰ μιμηθῶσι τὰ αἰώνια ἐκεῖνα πρότυπα.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ἡ χριστιανικὴ τέχνη
ἐσθὴ πρὸς στιγμὴν διαπορούσα, εἴτα ἐκοῦσα ἡ ἀκουσα ἡ-
ναγκάσθη νὰ διαχαράξῃ νέαν ὁδὸν ὁδὸν διαρρηγνύουσα
πάντα δεσμὸν μετὰ τῆς ἀρχαιότητος.

I

Τὴν ἀρχὴν τῆς θεογραφίας ἀνάγουσιν οἱ τινες εἰς τὸν
ΙΓ' αἰῶνα. Νομίζω ὅτι δυνάμεθα νὰ ἀνέλθωμεν εἰς προ-
γενεστέραν πολὺ ἐποχὴν. Ὁ **Paquet**, σχολιάζων τὸν
Moland ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἁγίων εἰκόνων, διατείνεται
ὅτι ἀπὸ τῆς Ι'. ἑκατονταετηρίδος ἤρχισαν νὰ παριστῶσι
τὴν εἰκόνα τοῦ Αἰωνίου ὑπὸ μορφήν ἀνθρωπίνην. Εἰκο-
νίζεται δὲ εἰς ταύτας τὰς συνθέσεις, ἄλλοτε μὲν συνδια-
λεγόμενος μετὰ τοῦ πρωτοπλάστου, ἄλλοτε δὲ θίγων τὴν
πλευρὰν αὐτοῦ κοιμωμένου, νεανίας τριακοντούτης, ἀγέ-
νειος, γυμνὸς τοὺς πόδας καὶ κυανὴν περιβεβλημένος ἐ-
σθῆτα, τὸ σύμβολον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς ἀθανασίας καὶ
ἔχων τὸ σκῆπτρον εἰς τὰς χεῖρας καὶ χρυσοῦν κύκλον
περὶ τὴν κεφαλὴν.

Εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παρθένου, εἰ καὶ οὐδέποτε συνε-
φώνησαν οἱ πατέρες περὶ τοῦ κάλλους τῆς, οἱ ζωγράφοι
ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ἐνώσωσι τὴν περιπάθειαν μετὰ τῆς
καλλονῆς καὶ τὸ σεμνὸν μετὰ τῆς χάριτος. Κατὰ τινες
μόνον μετὰ τὴν ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδον, δηλαδὴ μετὰ τὸ 431,
ἤρχισαν νὰ γράφωσι τὴν Μητέρα τοῦ Ἰησοῦ. Γενικῶς ὁ-
μως πιστεύεται ὅτι πρὸ τοῦ ἔτους τούτου εἰς οὐδεμίαν
εἰκόνα παρίστατο ἡ Παναγία κρατοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας
τὸν Ἰησοῦν βρέφος.

Αἱ ἀχειροποίητοι λεγόμεναι εἰκόνες ἦσαν κατὰ
πᾶσαν πιθανότητα αἱ πρῶται χριστογραφίαι, ἐν αἷς ὁ
Ἰησοῦς παρίστατο ὡς πρότυπον καλλονῆς. Ὑπόδειγμα
κατὰ τὴν παράδοσιν ἔσχον οἱ πρῶτοι ζωγράφοι τὸ ἱερόν
μανδύλιον, εἰς ὃ ποτε ὁ Ἰησοῦς, ἀπομάσσων τὸν ἰ-
δρωτὰ τοῦ προσώπου του 1), ἀπετύπωσε τὴν εἰκόνα του
καὶ ἐπεμψε ταύτην δῶρον πρὸς τὸν Ἀβγαρον ἡγεμόνα
τῆς Ἐδέσσου. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐδεικνύετο ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ
πόλει ταύτῃ καὶ γίνεται περὶ αὐτῆς λόγος ἐν τινι κανόνι
τῆς ἐν ἔτει 787 συνελθούσης ἐν Νικαίᾳ Συνόδου κατὰ
τῶν εἰκονοκλαστῶν. Ὁ Ἀβγαρος θέλων νὰ προσελκύσῃ
εἰς τὸν Χριστιανισμόν τὸν Τιβέριον ἐπεμψεν εἰς αὐτὸν
τὸ μανδύλιον τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδόθη ἔκτοτε τὸ Ἑλ-
ληνολατινικὸν ὄνομα Βερωνίκη ἢ ἀληθῆς εἰκὼν. Ἐν-
τεῦθεν ἐπροσωποποιήθη ἡ Βερωνίκη εἰς Ἰουδαίαν γυναῖκα,
ἥτις κατὰ τὸν Μεθόδιον, ἦλθεν ἐξ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ρώ-
μην ἵνα θεραπεύσῃ τὸν λεπρὸν Τιβέριον.

Τὸ ἱερὸν μανδύλιον ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρο-
γεννήτου μετηνέχθη εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἀφοῦ ἐχαρά-
χθη πρῶτον ἢ ἐπ' αὐτῆς εἰκὼν ἐπὶ ξύλου. Ὑποθέτουσιν
ἀκόμη ὅτι ἡ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου ἐν Ρώμῃ
σωζομένη εἰκὼν εἶνε αὕτη ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Ἀβ-
γαρον ἀποσταλεῖσα 2.)

Οἱ χρονογράφοι συγχέουσι τὴν ἱστορίαν τῆς αἰμορρο-
ούσης τοῦ Εὐαγγελίου, τὴν ὁποίαν ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς

1) Τῆς ἁγίας αὐτοῦ μορφῆς ἐν σπουδαρίῳ ἀπομαζάμενος... Δαμασκηνός.

2) Émeric Darid.— Hist. de la peinture au moyen âge.

πρὸς ἐκείνην τῆς παλλακῆς τοῦ μάγου Σίμωνος, τῆς Προυνίκου, Ἑλένης ἢ τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ Ἡρώδου. Οἱ δὲ Βαλεντιανοὶ καὶ Ὀφῖται, αἱ δύο αὗται αἱρέσεις τῶν Γνωστικῶν, εὗρον εἰς ταύτην οἱ μὲν τὸ σύμβολον τῆς Ἐννοίας, τῆς πρώτης ιδέας τοῦ Θεοῦ, ἣτις παρήγαγε τοὺς ἀγγέλους καὶ τὸν κόσμον, ἡ δὲ τῆς Σοφίας, ἣτις κατήλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐζωογόνησε τὴν ὕλην. Οὕτω πολλαπλαῖ καὶ συγκεχυμένοι περιῆλθον εἰς ἡμᾶς αἱ περὶ Βερονίκης παραδόσεις.

Τὸν Ἰησοῦν οἱ μὲν παρεδέχθησαν ὡς πρότυπον καλλονῆς, ἄλλοι ὑψηλότερόν τι κάλλος ἐπιζητοῦντες ἐν αὐτῷ, τὸ τῆς ψυχῆς, παρημέλουν τῆς ὠραιότητος τοῦ προσώπου. Κατὰ τὸν Ἀγ. Ἰουστίνον ὁ Ἰησοῦς ἐφάνη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ταπεινὸς οὐδένα ἐξωτερικὸν περιβληθεὶς κόσμον. Τὴν ιδέαν ταύτην μετεχειρίσθησαν ὡς ὄπλον οἱ ἐθνικοὶ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ.—Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦτο ὠραῖος—ἀνέκραζεν ὁ Κέλσος—ἄρα δὲν ἦτο Θεός.

Ὁ Τερτουλλιανὸς ἦν ἔτοιμος νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Ἰησοῦν ὡς Θεόν, οἷουςδὲποτε καὶ ἂν ἔφερε χαρακτῆρα. Ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος ἐξαίρει τὸν ἀντίον τὸ κάλλος τοῦ Χριστοῦ.—Ἦτο ὠραῖος, λέγει, εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συγγενῶν, ὠραῖος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἔτι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τάφῳ.

Ἡ αὐτὴ διάστασις ἐπεκράτει μεταξὺ τῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες ὡς οἱ πατέρες ἦσαν διηρημένοι εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα.

Ἐνωρὶς ὅμως ἐν τῇ θεογραφίᾳ ὡς ἐρρήθη εἰσεχώρησεν ἡ ἀλληγορία. Ὁ ἀγαθὸς Ποιμὴν ἐπαναφέρων ἐπὶ τῶν ὤμων του εἰς τὴν μάνδραν τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον, ὁ Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων, ὁ Ὀρφεὺς ἐν μέσῳ τῶν ἐξημερωθέντων θηρίων, ἦσαν τοσαῦται ἀλληγορικαὶ εἰκόνες τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις ὅμως καὶ ὑπὸ ἄλλας ποικίλας παραστάσεις εἰκονίζεται τῶρα μὲν ὡς Ἰωῆς ἐντὸς τοῦ κήτους, τῶρα δὲ ὑπὸ μορφὴν λευκοῦ ἀμνοῦ ἐκπνέοντος παρὰ τὸν Σταυρὸν καὶ ῥαντίζοντος αὐτὸν διὰ τοῦ ἀθώου αἱματός του. Τέλος συμβολικῶς ἔγραφον ἀντὶ τοῦ Ἰησοῦ φοινικὰ οὐρανομήκη, οὕτινος ἡ κορυφὴ διασχίζουσα ὑπερῆφάνως τοὺς αἰθέρας ἐξικνεῖτο μέχρι τοῦ ὑπάτου οὐρανοῦ, ἡ εἰκόνα ἰχθύος ἡ καὶ τὴν λέξιν ἰχθύς, ἥς ἕκαστον γράμμα ἀντιπροσωπεύει ἐν ἐπιτομῇ καὶ ἓνα τῶν τίτλων του, Ἰησοῦς, Χριστός, Θεοῦ υἱὸς, Σωτήρ. Ὅταν δὲ ἐνίοτε συγκατένευον νὰ κατέλθωσι καὶ μέχρι τῆς πραγματικότητος ἔγραφον τὸν Ἰησοῦν ὠραῖον ἀκόμη νεανίαν κρατοῦντα τὸ σκῆπτρον εἰς τὰς χεῖρας καὶ πολλαπλασιάζοντα τοὺς ἄρτους ἐν τῇ ἐρήμῳ ἢ εἰσερχόμενον ἐν θριάμβῳ εἰς Ἱεροσόλυμα.

Ἡ ἀλληγορία εἶχε φθάσει εἰς τὸ μὴ περαιτέρω, ὅτε ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος (692) ἀπηγόρευσε ταύτην καὶ διέταξε νὰ παριστῶσι τὸν Ἰησοῦν μόνον ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Ἐπὶ τοῦ μαρτυρίου ὁ Χριστὸς παρίστατο συντεθλιμμένος καὶ ὑπὸ τὴν ἀγωνίαν τὸ κάλλος ἐφαίνετο καταπίπτον. Οἱ μοναχοὶ Ἕλληνες παρημέλουν ἐπίτηδες τοῦ κάλλους, ἵνα καταδείξωσι τὸ πάθος. Μάτην ὁ Δαμασκηνὸς κατὰ τὴν Ἡ. ἑκατονταετηρίδα ἀπεικόνιζε

τὸν Ἰησοῦν ἐν τοῖς ἔργοις του ὡς νέον Ἀδάμ, πρότυπον καλλονῆς, ὁ τύπος ἦτο ἤδη καθιερωμένος. Παρίστων ὅμως ἐνίοτε τὸν Ἰησοῦν καὶ γέροντα, τῆς ιδέας δὲ ταύτης εἰσηγητὴς ὑπῆρξεν ἡ γνώμη τοῦ ἁγίου Εἰρηναίου, πιστεύοντος ὅτι ὁ Σωτὴρ ἀπέθανε πεντηκοντούτης.

Δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὰ ἀπαγορευτικὰ διατάγματα τοῦ εἰκονοκλάστου Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου ἐπῆνεγκον τὸ καίριον τραῦμα, διότι ἐνῷ οἱ εἰκονοκλάσαι αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου κατέστρεφον τὰ ὁμοιώματα ταῦτα μετεχειρίζοντο τοὺς ζωγράφους εἰς ἱστορικὰς γραφὰς καὶ προσωπογραφίας.

Μετὰ τὴν ἀναστήλωσιν ὅμως τῶν εἰκόνων ἡ Σχολὴ τοῦ Βυζαντίου δὲν εἶχεν ἀριστουργήματα νὰ ἐπιδείξῃ, παρέμεινε δὲ μέχρις ἐσχάτων σχεδὸν ἀναλλοίωτος. Οἱ εἰκονογράφοι εἶχον ὠρισμένους κανόνας, τοὺς ὁποίους ὤφειλον νὰ τηρῶσιν, οὐ μόνον δὲ ἡ μορφή τοῦ Ἰησοῦ, τῆς Παρθένου καὶ τῶν ἁγίων ἦσαν στερεότυποι ἀλλὰ καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ χρώματα αὐτὰ τῶν ἐνδυμάτων.

II

Ὁ τύπος τοῦ Σωτῆρος, ὃν καθιέρωσεν ἡ βυζαντιακὴ τέχνη καὶ ἰδίᾳ οἱ μοναχοί, οἵτινες ἦσαν ὁπαδοὶ τοῦ Βασίλειου καὶ τοῦ Κυρίλλου τῆς Ἀλεξανδρείας, οἵτινες ἤδη ἀπεφάνθησαν ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν διεκρίνετο ἐπὶ καλλονῇ, παρῳασαζόμενος ὡς ὁ ταπεινότητος τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὅτι διетήρει πάντοτε ἐν τῇ ἐκφράσει καὶ τὸ θεῖον μεγαλεῖον, παρέμεινε ἐπὶ μακρὸν ἀναλλοίωτος καὶ ἐν τῇ Δύσει μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὅτε οἱ καλλιτέχναι ἤρχισαν πάλιν μελετῶντες τὰ ἀρχαῖα πρότυπα, ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν ἐμπνευσιν ἀπεπειράτο ν' ἀπεικονίσῃ τὸν Ἰησοῦν δανειζόμενος τὴν μορφήν τοῦ Ἡρακλέους, ἢ τοῦ ὑψιβρεμέτου Διὸς ἢ τοῦ ξανθοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἐν τῇ περιλαλήτῳ δευτέρᾳ παρῳασίᾳ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἐν τῷ Σελτίωναῳ ἡ μορφή τοῦ Ἰησοῦ ἔχει τι τὸ τραχὺ καὶ φοβερόν, ἐνῷ ὁ Βίγκιος τὸν ἀντίον διетήρῃ ἐν τῷ Μυστικῷ δειπνῶ τὴν ἰλαρότητα ἐν τῇ ἐκφράσει καὶ τὸ μεῖδιμα ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ διδασκάλου, ὅστις μετ' ὀλίγον ἐμελλε νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄλλοι δὲ πάλιν νεώτεροι τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἐξεθήλυναν τὴν μορφήν τοῦ Ἰησοῦ, ἀγωνιζόμενοι νὰ παραστήσωσιν αὐτὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ὠραιότερον.

Τὸν Ἰησοῦν πάσχοντα ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ οὐδέποτε ἀπεικόνισαν οἱ παλαιοὶ ζωγράφοι, προτιμῶντες νὰ γράφωσι τοὺς θριάμβους του μᾶλλον ἢ τὸ πάθημα, ἵνα μὴ ἐξευτελίζωσιν αὐτὸν εἰς τὰ ὅμματα τῶν Ἑθνικῶν. Τὸν ἀντίον οἱ νεώτεροι εἰς τοῦτο συνεκέντρωσαν ὅλην αὐτῶν τὴν εὐφυΐαν καὶ δύναμιν, εἰς τὴν ἐκφρασιν δηλαδὴ τῆς οὐδύνης ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου, διατηροῦντες ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατόν ἀμείωτον καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς θεότητος.

Πρῶτος ὁ Περουγῖνος καὶ εἶτα ὁ Ραφαὴλ κατ' ἀπομίμησιν ἐκείνου ἔγραψαν ἐκ τῶν νεωτέρων τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Ἀλλ' ἡ εἰκὼν αὕτη δὲν εἶνε ἐκ τῶν

ἀρίστων ἔργων τοῦ ἰταλοῦ ἀριστοτέχνου. Εἰς τοῦτο διέπρεψαν ἰδίως ὁ Ροῦβενς καὶ ὁ Ρέμπραντ, ὧν τοῦ μὲν πρώτου τὸ ἔργον ὁ Χριστὸς μετὰ ξύδύο ληστών εὗρηται ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Ἀμβέρσης, τοῦ δὲ δευτέρου ἡ Σταύρωσις κοσμεῖ τὴν πινακοθήκην τοῦ Μονάχου. Δεύτερον καταλέγονται μετ' αὐτὰ ὁ ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Μαδρίτης Ἑσταυρωμένος τοῦ Βελασκοῦθ, καὶ τὰ ἔργα τοῦ Προυδὸν καὶ Δελακρουά.

Νεκρὸν ἐπίσης σπανίως ἀπεικονίζον οἱ ἀρχαῖοι ζωγράφοι τὸν Χριστόν. Μόνον δὲ ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν διάφοροι σχολαὶ ἤρξαντο παριστῶσαι τὴν ἀποκαθήλωσιν καὶ τὸν ἐνταφιασμόν. Εἰς τοῦτο δέ, ἐκτὸς τοῦ Ἀνδρέου ἐκ Σάρτης, οὕτινος τὸ ἔργον ἐθαύμαζεν ὁ Μιχαήλ Ἀγγελος, διέπρεψαν ἰδίως ὁ Καραβάγιος, καὶ ὁ Τισιανός, ὁ Τιντορέτος καὶ ὁ Καραάσης.

Κ. Γ. ΞΕΝΟΣ

ΥΨΗΛΑ ΚΑΙ ΧΑΜΗΛΑ

Σ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐκθέτω ἐνώπιον ὑμῶν εἰκόνα τινὰ ἀπλουστάτην· παρατηρήσατε ὅτι δὲν περιέχει τίποτε πλειότερον πολλῶν ἄλλων εἰκόνων. Παριστᾷ τεμάχιον γῆς ἀμυῶδες, τὸ ἄκρον χωρίου τινός, πρὸς τὸ βάθος ὀρίζοντα θαλάσσης καὶ ἔμπροσθεν γωνίαν βράχου. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου τούτου, ὑπὸ τὴν σκιὰν θάμνου κάθηται νεᾶνις καὶ ὁ ἄνεμος παρασύρει τὴν κόμην τῆς, ἐν ᾗ καὶ αὕτη συμπίεζει ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς δράκα ἀνθέων. Κατωτέρω φύονται πυκνὰ ἄγρια χόρτα καὶ παρ' αὐτὰ ἴσταται ἀδέλτερός τις καὶ ἀγροῦκος νέος, φορῶν χονδρὸν φόρεμα καὶ δερμάτινον κασκέττον. Ἐπὶ δὲ τῶν κυμάτων φαίνονται τινὰ ἰστία μακρὰν φεύγοντα, καὶ ὑψηλὰ εἰς τὸν ἀέρα ἵπτανται λάροι κατερχόμενοι πρὸς τὰ ὕδατα. Πάντα δὲ ταῦτα ἐπιχρίει φῶς ἀμυδρὸν τοῦ δύνοντος ἡλίου. Ὡστε βλέπετε ὅτι ἡ εἰκὼν μου ἐκ πρώτης ὀψεως δὲν φαίνεται τι λόγου ἄξιον.

Καὶ ὅμως ἐάν τις ἤθελε νὰ μεταφράσῃ τὴν σκηνὴν ταύτην, καὶ ἐπὶ τοῦ κατ' ἐπιφάνειαν ἀσημάντου τούτου θέματος νὰ θεμελιώσῃ τερπνὴν τινὰ καὶ κομψὴν ἱστορίαν, ζωντανὴν διδακτικωτάτην ἅμα καὶ πρακτικωτάτην, πῶς σὰς φαίνεται; Οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῷ βίῳ ἀσήμαντον, ἀρκεῖ μόνον νὰ εἰξεύρῃ τις νὰ βλέπῃ, καὶ νὰ θέλῃ νὰ σκέπτηται.

* *

Εὐρισκόμεθα μακρὰν πολὺ μακρὰν· εἰς τὸ ἄκρον τῆς Γερμανίας. Ἡ θάλασσα ἣτις προβάλλει εἰς τὸ ἀμμῶδες τοῦτο μέρος εἶνε ἡ Βόρειος θάλασσα καὶ πολὺ πλησίον ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς Ἑλδας.

Ἡ Βόρειος θάλασσα εἶνε πολύσαλος, θυελλώδης, κινδυνώδης ἔνεκα τῶν λίαν εὐμεταβλήτων ἀνέμων τῆς καὶ τῶν ἰσχυροτάτων παλιρροιῶν· διὰ τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον λόγον ἔχει καὶ ὀλιγίστους ἰχθῦς. Ἐνίοτε παρασύρει καὶ καταστρέφει παρὰ τὰς ὄχθας τῆς παμμεγέθου τεμάχια πάγων· πολλαχοῦ δὲ αἱ ὄχθαι αὐτῆς καθίστανται βορβορώδεις σχηματίζουσαι ἔλη, ἔνθα βρῦνται τὰ φύκη· μεταξὺ δὲ αὐτῶν τὸ φυτὸν τὸ λεγόμενον ζωστήρ εἶνε ἀφθονώτατον καὶ μέγας πλοῦτος τῶν παραλίων τούτων.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ παράλια ταῦτα εἶνε κατωκημένα. Ἐκ πάντων δὲ τῶν μερῶν ταῦτα μόνον εἶναι κατωκημένα· τούτων ἀναφέρω μικράν τινὰ κώμην Κουξάδεν ὀνομαζομένην καὶ κατοικοιμένην ὑπὸ χιλίων περίπου ψυχῶν.

Μεταξὺ τῶν ψυχῶν τούτων ἐκλέγω δύο ψυχὰς καὶ σᾶς τας παρουσιάζω ὑπὸ μορφήν αἰσθητὴν. Ἡ μὲν, Ἑλση ὀνομαζομένη, εἶνε νεᾶνις 22 ἐτῶν εὐμορφον καὶ νόστιμον ἔχουσα τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ χεῖρας ὅμως ἐρυθρὰς καὶ πόδας χονδρούς καὶ κακῶς ὑποδεδεμένους.

Ἡ ἄλλη ψυχὴ, νεανίσκος 25 ἐτῶν Μελρῖκος ὀνομαζόμενος, παχὺς ὡς χοιρομήριον, νωθρὸς τὸν νοῦν, κοινῶς ἐνδεδυμένος, ἀλλ' ὅμως ἐντιμότητος.

Ἀμφότεροι οὗτοι μόνον πόρον ζωῆς εἶχον τὴν συλλογὴν τοῦ ζωστήρος. Εἶνε δὲ ὁ ζωστήρ φυτὸν θαλάσσιον ἔχον μακρὰ ριζίδια εἰσδύοντα ἐντὸς τῆς ἁμμου καὶ φύλλα ὡς στενὰς ταινίας ἐπιπλέοντα ὑπὸ τὸ ὕδωρ. Ἀποτελεῖ δὲ λειμῶνας ὑποβρυχίους ἔχοντας πάχος πολλῶν ποδῶν καὶ χρῶμα πράσινον γλυκύ· ἀλλὰ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀμπώτιδος τὰ φυτὰ ταῦτα συμπιεζόμενα περιπλέκονται καὶ συμφύρονται, μεταβαλλόμενα εἰς πηλῶδες καὶ ἀηδέστατον ναυτιῶδες μῖγμα.

Κατὰ τὴν ὥραν τῆς πλημμυρίδος ἐπειδὴ τὰ φυτὰ ταῦτα ἐπιπλέουσι καὶ τὸ ἔδαφος εἶνε ἐλῶδες, οἱ ἄνθρωποι εἰσέρχονται εἰς τὸ ὕδωρ μέχρι τῆς ζώνης, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες· μεταξὺ τῶν γυναικῶν πάντοτε εὐρίσκεται καὶ ἡ Ἑλση μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν πάντοτε εὐρίσκεται καὶ ὁ Μελρῖκος. Καὶ οὗτοι μὲν κρατοῦντες δρέπανον ἀποκόπτουσιν ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων τὴν ἐν τῷ ὕδατι πλέουσαν εὐμορφον χλόην, ἐκεῖναι δὲ κρατοῦσαι δίκρανα, συνάγουσι καὶ σύρουσι πρὸς ἑαυτὰς καὶ μέχρι τῆς ἁμμου τὴν κεκομμένην ταύτην χλόην. Τοῦτο δὲ τὸ προῖον τῆς ἐργασίας τῶν εἶνε ἐπικερδέστατον, ἀποφέρει χρήματα· διότι ἐξαπλουμένη ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ στραγγίζουσα, ἔπειτα δὲ ξηραίνουμένη εἰς τὸν ἥλιον χρησιμεύει ἡ χλόη αὕτη πρὸς παραγέμισιν στρωμάτων· πρὸς δὲ τούτοις μεταβαλλομένη εἰς τέφραν περιέχει σόδαν καὶ πότασιν ἐν πολλῇ ἀφθονίᾳ. Τὴν μεταχειρίζονται δὲ καὶ οἱ τῶν μερῶν τούτων κάτοικοι καλύπτοντες τὰς οἰκίας των, αἵτινες διὰ τοῦτο φαίνονται ὡς γιγαντιαῖαι ἡμίονοι κεκρυμμένοι ὑπὸ πελώριον φορτίον χόρτου.